

Ligia FULGA*

45 de ani de etnomuzeologie brașoveană 1967 – 2012

O sărbătoare a instituției noastre, Muzeul de Etnografie Brașov, la împlinirea a 45 de ani de activitate, este o sărbătoare a orașului și a tuturor celor care au colaborat de-a lungul timpului cu muzeul, este o întâlnire profesională între parteneri din rețeaua muzeală, o aniversare pe care o trăim cu emoție și totodată cu luciditate.

Este un moment de evocare și evaluare a numeroaselor noastre realizări, dezvoltarea instituției timp de 45 de ani fiind socotit un proiect de succes, o opțiune culturală pe deplin justificată, care a avut/are/va avea ca sarcină fundamentală păstrarea civilizației țărănești, creatoare, încărcată de spiritualitate de lungă durată; în deceniile care vor urma, nu multe, această lume va dispărea, însă ea va rămâne teaurizată în muzele noastre.

Activitatea unei instituții la aniversare impune o evaluare critică a etapelor sale de evoluție, momente de regres sau stagnare sau din contra, rezultate de excepție și desigur, realizări notabile care merită să fie menționate.

Muzeul de Etnografie Brașov și-a propus să fie lider în cercetarea, păstrarea și valorificarea lumii tradiționale din sud-estul Transilvaniei.

În ce măsură a reușit acest lucru, este o ocazie să confirmăm, la acest moment aniversar, 45 de ani de activitate etnomuzeologică neîntreruptă, care aduce în prim plan un efort profesional colectiv, continuu, fiind oglinda unor etape istorice pe care încercăm să le delimităm. Un muzeu relativ mic ca personal cu realizări mari, mai ales, în partea a doua a activității sale recente.

Există precursori în acest sens, plasați la început de secol. Astfel în anul 1908, la inițiativa a cinci colecționari sași brașoveni, se constituie patrimoniul Reuniunii Colecționarilor Brașoveni al cărei fondator a fost Julius Teutsch. În

* Ligia FULGA - Dr. în etnologie, cu preocupări în câmpul disciplinei de peste 35 de ani; coordonează activitatea Muzeului de Etnografie Brașov din anul 1990, organizând campanii de teren, expoziții permanente și temporare cu subiecte privind lumea satului transilvănean. A scris cărți, studii și articole de specialitate privind etnologia regională.

numai două camere situate în Piața Enescu nr. 6 (Prundul Rozelor) au fost adăpostite colecții de arheologie, științele naturii, numismatică, etnografie și istorie medievală. Muzeul a funcționat cu sprijinul bănesc al orașului, al Bisericii Evanghelice și al comunității săsești din Brașov și Țara Bârsei.

doua etapă privind evoluția muzeului coincide cu închirierea unui nou spațiu, mai generos, în str. George Barițiu nr. 2 (Rossmarkt) amenajat coresponzător cu sprijinul bănesc al lui Julius Teutsch, care fusese ales director. Colecțiile au fost deschise publicului spre vizitare în anul 1909.

Nucleul *Muzeului Săsesc al Țării Bârsei* se datorează donațiilor făcute de membrii Reuniunii Colectonarilor Brașoveni și astfel în anul 1912 se deschid porțile acestui muzeu. În 1913 muzeul primește colecțiile Gimnaziului Honterus și ale Bisericii Evanghelice, funcționând în clădirea vechiului gimnaziu și la Bastionul Țesătorilor.

După Primul Război Mondial, în anul 1920, muzeul funcționează în același spațiu dar într-un cadru mai restrâns, urmând ca în 1924 să fie reamenajat cu zece secții tematice: *Brașovul vechi, Steaguri și medalii ale lăcătușilor și fierarilor, Obiecte bisericești, Secția de geologie, Colecția de zoologie, Preistorie, Artă populară (etnografie), Colecția de tablouri și gravuri, Botanică.*

După anii 1945 muzeul este desființat de autoritățile comuniste, o parte din colecțiile sale ajungând în fondurile instituțiilor muzeale recent constituite și ale Universității Brașov.

Personalitatea lui Julius Teutsch este legată de înființarea Muzeului Săsesc al Țării Bârsei a cărui activitate complexă a condus-o neîntrerupt timp de 37 de ani, el fiind considerat unul dintre promotorii cercetării pluridisciplinare brașovene. Julius Teutsch se distinge prin concepția muzeografică prezentată în programul muzeului care îmbină activitatea de cercetare și îmbogățire a patrimoniului cu rolul asumat de muzeu în actul de educație.

Sub egida despărțământului ASTRA Brașov se deschide în 1937 Muzeul Regional ASTRA care cuprinde trei săli dedicate numismaticii, cărții românești brașovene și picturii Mișu Popp. Specificul „regiunii noastre” – afirma Ion Colan, secretarul Astei – este obiectivul tematic al noului muzeu. Cele șase săli proiectate pentru etnografie a rămas un deziderat, ele urmau să reprezinte identitățile etno-culturale românești ale unor micro-zone cunoscute precum Branul și Poiana-Mărului, Râșnovul și Șcheiul, Săcelele și zona Buzaie. Al Doilea

Război Mondial schimbă puterea politică, se instaurează perioada comunistă, se desființează vechile instituții care funcționau în acea perioadă, se înființează altele noi care să slujească în special propagandei comuniste. Prin actul 298/1949 emis de Comuna Brașov se înființează Muzeul Regional Brașov, un muzeu mixt conform schemelor tematice unificatoare din întreaga țară; o parte din colecțiile etnografice provenind de la cele două muzee, ajung în depozite.

În anul 1950 capătă titulatura de Muzeu Regional al orașului Stalin cu colecții din fostul Muzeu Săsesc al Țării Bârsei și al Muzeului ASTRA, organizându-se în Casa Sfatului o expoziție cu caracter permanent de etnografie și una de artă plastică. Din păcate acestea se închid în cursul aceluiași an.

Muzeul Regional Brașov, ulterior Muzeul Județean Brașov, instituție care a funcționat până în 1989, a avut drept scop, prin mijloace specifice, să reflecte fenomenele istorice și culturale din sud-estul Transilvaniei, interpretate conform ideologiei comuniste.

Conceput ca un muzeu mixt, se dezvoltă în timp prin înființarea de secții pe domenii: istorie, arheologie, artă plastică, etnografie, memorialistică, științele naturii și colecții privind istoria sportului brașovean.

Activitatea etnografică în această perioadă a constat în organizarea de expoziții temporare, tematice, în diferite spații de expunere în Brașov, coordonarea celor două filiale ale muzeului, Săcele și Rupea, prin cercetări de teren și achiziții cât și valorificarea prin studii, comunicări, publicații.

În 1967, după cum reiese din înscrieri, se înființează Secția de Etnografie în cadrul Muzeului Regional; începe să funcționeze cu un număr de șapte persoane conduse de Dna. Olivia Moraru, șef de secție care coordonează cele două filiale din județ, muzeul din Săcele și Rupea. În paralel, la Brașov tradiția organizării de expoziții temporare anuale continuă în lipsa unui sediu permanent.

În 1979 la Brașov, în sediul actual, sunt demarate o serie de expoziții deschise pe o durată mai lungă; ultima dintre ele, organizată în 1987, este considerată o avanpremieră a Muzeului de Artă Populară din Brașov, care și-a propus să ilustreze, prin costume și țesături tradiționale, specificul etnografic al județului.

Muzeul Săcele are, la începuturile sale, o istorie corespunzătoare timpului în care a funcționat. În anul 1962 clădirea a fost atribuită Muzeului Regional Brașov, urmând ca în 1964 să se organizeze prima expoziție permanentă cu profil

istorico-etnografic. În anul 1970 se deschide Muzeul Etnografic Săcele care prezintă specificul tradițional al celor șapte sate săcelene: păstoritul transhumant, industria casnică textilă, costumele românești și ceangăiești, componente ale interiorului ceangăiesc. În anul 1981 muzeul este reactualizat, urmând aceeași schemă tematică uzitată în epocă; elementul de noutate constă în completarea informației cu un bogat material auxiliar: fotografii, hărți, schițe, planuri.

Din inițiative locale în anul 1957 în Rupea ia ființă Muzeul Orașului cu sprijinul unui intelectual cunoscut, av. dr. Ioan Iosif. Muzeul a fost adăpostit în două camere ale unui imobil din str. Republicii nr. 280 unde erau expuse din donații obiecte de cult, icoane pe sticlă, piese de artă populară și arheologie. Funcționează până în 1960 în acest spațiu, urmând ca după o întrerupere de 10 ani să fie redeschis într-o altă clădire, mai generoasă ca spațiu de expunere muzeală, situată pe str. Republicii nr. 191. Devenită filială a Muzeului județean Brașov, structura tematică era axată pe istoria și cetatea Rupea dar și pe specificul local al zonei locuită de sași și români: agricultura, creșterea animalelor, olăritul, țesutul, portul, interiorul casei tradiționale.

A treia etapă demarează cu înființarea Muzeului de Etnografie cu personalitate juridică care a însemnat profesionalizarea discursului muzeal și adoptarea unor direcții unitare care au marcat profilul muzeului. Acest nou început a însemnat o provocare profesională fără precedent pentru instituție. Eram în 1990. Prin Decizia Primăriei Brașov nr. 227/11 iunie 1990 muzeul își deschide porțile brașovenilor. Schimbările s-au produs. De la o etnomuzeologie descriptivă, lineară, depășită, prinsă într-un mecanism rigid de dirijism cultural, de la un discurs estetizant și istorist, s-au făcut eforturi continue spre actualizarea discursului muzeal, spre o etnomuzeologie critică atât în ceea ce privește concepțiile teoretice cât și adoptarea noilor scenografii muzeotehnice.

Programul muzeului cuprindea funcțiile de bază ale unui muzeu de profil specializat precum cercetarea, salvarea, protecția și valorificarea fondului tradițional existent în zonele rurale din sud-estul Transilvaniei. Obiectivele principale și strategiile de perspectivă au fost clar formulate și puse în practică. S-a urmărit:

- aplicarea etnologiei de urgență în satele depopulate din județ și zonele limitrofe, documentarea sistematică a acestor localități aplicându-se cu consecvență concepte și metode de salvare și protecție

- dezvoltarea patrimoniului etnologic prin creșterea colecțiilor muzeale, introducerea conceptului de *colecție minimală* reprezentativă pentru fiecare localitate și aplicația lui concretă

- actualizarea discursului muzeal și adoptarea conceptelor moderne de interpretare a fenomenului etnologic

- urmărirea dinamicii fenomenelor culturale în contextul globalizării; lumea tradițiilor în criză a însemnat adoptarea unor atitudini responsabile din partea unui muzeu etnografic: inițierea *expozițiilor-dialog*, o formă de antrenare a comunității locale la optimizarea demersului profesional al muzeului

- reamenajarea sediului Muzeului de Etnografie Brașov și al celor două filiale din județ, muzeele din Săcele și Rupea, înființarea Muzeului Civilizației Urbane a Brașovului, proiect-pilot în România privind ilustrarea universului urban printr-o aplicație muzeală inedită

- transformarea muzeului etnografic în muzeu pedagogic activ și implicat în învățarea meșteșugurilor tradiționale

- reamenajarea depozitelor muzeale în funcțiile de colecții mereu completate sau chiar nou constituite ca tematică.

Ceea ce doresc să subliniez în mod special este racordarea Muzeului de Etnografie Brașov la cercetările cu caracter național, de mare interes științific cum sunt campaniile de teren din satul Drăguș care au urmărit memoria afectivă a drăgușenilor privind prezența cercetărilor gustieni în perioada interbelică.

De asemenea, contribuții importante sunt considerate de noi cele care se referă la documentarea în sate necercetate până în prezent, din dreapta Oltului (Boholț, Calbor, Șona Galați, Hălmeag) importante pentru demonstrarea fluidității spațiilor culturale.

Vizibilitatea Muzeului de Etnografie Brașov a crescut pe măsura aplicării discursului modern asupra teritoriului etnografic zonal care a pus accentul pe identitățile locale, pe alterități și relații de vecinătate, pe oameni și locuri.

Este vorba de reamenajarea Muzeului etnografic „Gh. Cernea” din Rupea, recent personalizat prin titulatura sa, care aduce omagiu folcloristului Gheorghe Cernea din Paloș și de renovarea integrală a Muzeului etnografic Săcele apreciat la Muzeu European al anului 2005 pentru calitatea deosebită a discursului muzeal, a colecțiilor expuse cât și a modalităților de antrenare a comunității locale la re-deschiderea muzeului săcelean.

Muzeele situate în Brașov, cel care funcționează în sediul actual, este un muzeu tematic. Este o experiență de excepție în rețeaua muzeală românească, pentru că ilustrează într-o formulă originală tradițiile textile ale Brașovului și a zonelor urbane și zonelor rurale, «descriptând» muzeal dinamica fenomenului textil.

Muzeul Civilizației Urbane a Brașovului, rod al efortului nostru timp de 19 ani, a însemnat un proiect de lungă durată, o provocare profesională de anvergură, un proiect-pilot în România, unic prin «acomodarea» monumentului istoric din secolele XVI – XIX, a adaptării funcțiilor spațiului istoric restaurat, la distribuirea tematică a construcției expoziționale pe parcursul a trei secole; a fost o lucrare care a presupus o imensă documentare, ingeniozitate și creativitate. Aici și-au dat concurs arhitecți, muzeografi, restauratori de pictură murală, ingineri, conservatori pentru a realiza o operă de excepție, cu o construcție simbolică extrem de valoroasă pentru societatea brașoveană și nu numai.

Universul urban reconstruit se bazează pe aplicarea *conceptului de teritoriu în etnologie* bazat pe interrelaționarea spațiilor și individualizarea lor în funcție de interese economice, mecanisme sociale de funcționare și exploatarea resurselor. Cele mai recente mijloace de interactivitate cu publicul sunt implimentate în noul muzeu.

O evaluare a Muzeului de Etnografie Brașov poate fi formulată în zona modernizării viziunii de interpretare a discursului etnologic aplicat, pentru publicul de astăzi, un discurs accesibil, inteligibil și creativ.

Succint, despre zestrea muzeului, a patrimoniului etnologic gestionat de Muzeul de Etnografie Brașov putem spune că deținem circa 29.000 de artefacte (în 1990 erau înscrise doar 5000 piese). Acest lucru a presupus un program de cercetare continuă a colecțiilor, program asociat cu campaniile de teren care se finalizau cu achiziții și donații. Considerăm colecțiile Muzeului de Etnografie Brașov ca fiind printre cele mai documentate colecții din sud-estul Transilvaniei (în special colecțiile de port și textile); artefactele sunt depozitate în funcție de zone, localități și materiale. Munca legată de sistematica colecțiilor a fost de lungă durată, de peste 15 ani, a presupus amenajări speciale și măsuri adecvate de protecție.

Ceea ce s-a creat în ultimii 20 de ani este construirea fondului documentar care conține, într-o lume a imaginii un număr impresionant de fotografii

originale (peste 5000 documente etnografice) care evocă ipostaze diverse având ca referențial lumea rurală și urbană. Cercetarea imaginii ca document etnologic va deveni un domeniu fecund de viitor al cercetării etnologice în ansamblu; imaginea imortalizată oferă o multitudine de semnificații simbolice legate de realitățile de altădată.

De asemenea, diversitatea tematicilor expozițiilor temporare, caracterul lor inedit, original, atragerea oamenilor - purtători de tradiții din sate sau din oraș, ca subiecte expoziționale, a însemnat creșterea prestigiului profesional al Muzeului de Etnografie Brașov, care a devenit o instituție de evocare a trecutului în corelație cu așteptările oamenilor de azi.

Cercetarea științifică cuprinde o paletă diversă de valorificări în această perioadă; de la cataloage de expoziții, la lucrări colective de anvergură, de la CD ROM-uri și mape foto numite seria de antropologie vizuală, la cărți de autor premiate, toate care arată calitatea profesională a micului grup de cercetători-muzeografi dar cu rezultate importante în câmpul științelor etnologice.

Cercetarea junilor din Șcheii Brașovului, a zonei etnografice Bran, industriile hidraulice din Lisa și Târlungeni, centre de olari din sud-estul Transilvaniei, sticla transilvaneană în secolele XVII -XVIII, jococarii din Țara Oltului, sașii din Viscri și Meșendorf, valorificarea imagistică a patrimoniului imaterial (nunta din Rupea, Boholț, Rusaliile de la Șona, Junii și albumul lor de familie) CD-ul privind memoria Drăgușului și Prof. Dimitrie Gusti, au fost evenimente editoriale consemnate de lumea științifică românească.

Muzeul de Etnografie Brașov își exprimă public aportul științific asupra acestui univers fascinant, lumea țărăneasă, cât și relațiile ei cu muzeul specializat și prin apariția periodică a revistei muzeului, intitulată *etno.brasov.ro*, care are o viață deja de 10 ani. Sperăm să ajungem și cu revista măcar la un jubileu așa cum este cel de față.

Se cuvine să amintim și contribuțiile cercetătorilor brașoveni care s-au ocupat de zona noastră, completând documentarea cu alte viziuni și interpretări sau cu alte abordări tematice. Volumul colectiv *Țara Bârsei* coordonat de Nicolae Dunăre, 1968-1970, apărut sub egida Academiei Române, lucrările remarcabile ale lui Ioan Mușlea și Gh. Pitiș despre originea obiceiului junilor din Șcheii Brașovului, exegezele de artă populară săsească ale Luisei Treiber-Netoliczka, lucrările de mare probitate intelectuală ale etnomuzicologului brașovean

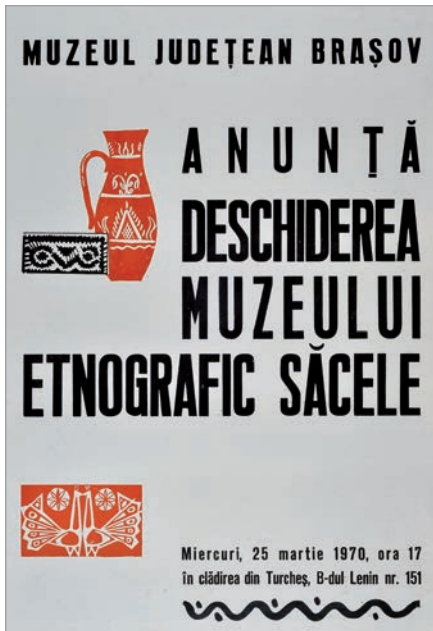
Ligia FULGA

Constantin Catrina, cartea de gastronomie tradițională semnată de I. Prahoveanu. Sunt doar câteva exemple dintr-o serie amplă de apariții dedicate acestui câmp științific circumscris zonei de sud-est a Transilvaniei.

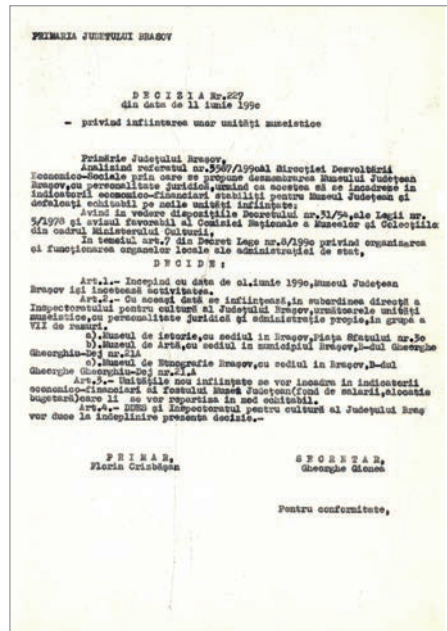
Colaborarea cu muzee din altă țară și din străinătate, participarea la sesiuni științifice, simpozioane, parteneriate în proiecte UE au consolidat imaginea profesională a Muzeului de Etnografie Brașov. Colaborările româno-germane, parteneriatul cu regiunea Piemonte, Italia pentru realizarea obiectivului turistic de la Lisa, expozițiile din Germania, Polonia, Croația, Franța sunt doar enumerări acum, atunci au fost voci care au apreciat contribuția României.

Dorim ca sărbătorirea celor 45 de ani de etnomuzeologie brașoveană să fie de bun augur pentru trăinicia instituției, pentru statutul ei profesional și necesar în lumea prea dinamică în care trăim. Sper să aibă viața lungă, să ajungă la sărbătorirea a 100 de ani de viață, cu tot mai multe performanțe și realizări.

Acești 45 de ani de etnomuzeologie brașoveană neîntreruptă, implică și resurse umane, personalul muzeului a fost și este unul special mai ales datorită înțelegerii rostului muzeului în păstrarea valorilor, un personal care a muncit cu responsabilitate și implicare. Tuturor mulțumirile noastre, toți sunt onorați cu diplome jubiliare ca însemn de apreciere.

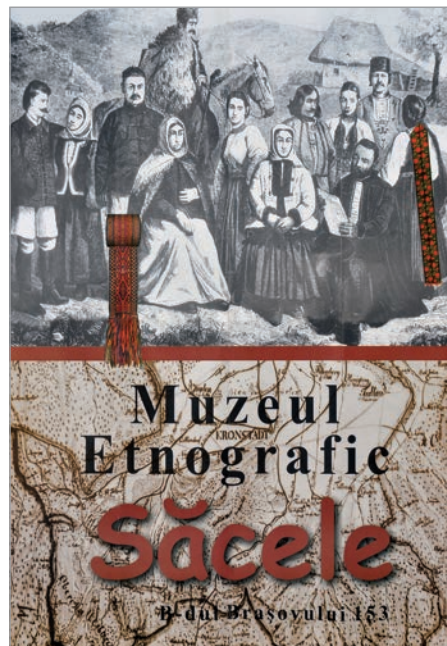
1. Deschiderea Muzeului etnografic Săcele în 1970

2. Decizia nr. 227/1990 de înființare a Muzeului de etnografie Brașov

3. Deschiderea Expoziției permanente „Patrimoniul textil” în decembrie 1998

4. Reamenajarea Muzeului etnografic Săcele în 2001

5. Aspect din Expoziția „Patrimoniul textil” 1998

6. Muzeul etnografic „Gheorghe Cernea” din Rupea deschis în noiembrie 2008

7. Muzeul Civilizației urbane a Brașovului inaugurat în 2010 (imagine exterioară)

8. Muzeul Civilizației urbane a Brașovului (imagine interioară)

8. Imagine de la Aniversarea a 45 de ani de etnomuzeologie brașoveană,
12 sept. 2012

6. Aspect din expoziția dedicată aniversării a 45 de ani de etnomuzeologie
brașoveană (1967-2012)